VAGON AÇMAZI VE ROBOTLAR GİBİ DAVRANMAK.*

Hepimizin robotlar gibi davrandığı bir dünya, daha iyi bir dünya değildir.

"Bir tren vagonu, kontrolden çıkmış halde raylarda hızla ilerliyor. Biraz ileride dört işçi rayların onarımıyla ilgileniyor. Siz de oradasınız ve vagonun çarpmasıyla hepsinin öleceğini hemen anlıyorsunuz; ama sonra fark ediyorsunuz ki yakınlarda, vagonu başka bir raya yönlendirebilecek bir kol var. Ama durun bir dakika! O rayın üzerinde de bir işçi çalışıyor. Öyleyse kolu çekerseniz bir işçi ölecek; çekmezseniz de dört kişi ölecek. Kolu çeker misiniz?

İkinci bir senaryoyu ele alalım. Bu senaryo da aynı koşullarda başlıyor; Bir vagon kontrolden çıkmış durumda, raylarda hızla ilerliyor ve ileride çalışan dört işçi bu durumda ölecek. Ancak bu sefer durduğunuz yer, rayları yukarıdan gören bir su deposu platformu. Yanınızda, uzaklara dalmış bakan iri yarı bir adam var. Fark ediyorsunuz ki, adamı iterseniz doğrudan rayın üzerine düşecek ve vücut ağırlığı da vagonu durdurup dört işçiyi kurtarmaya yetecek. Adamı iter misiniz?

Bu noktada biraz durun. İki durumda da aynı denklemi düşünmeniz istenmiyor mu sizden? Bir yaşamı dört yaşam için feda etme tercihini? İkinci senaryoda alınan sonuçlar neden bu kadar farklı öyleyse?

Etikçilerin birçok yönüyle incelemiş oldukları bu soru, beyin görüntüleme teknikleriyle doğrudan bir yanıta ulaşabilmiştir.

Birinci senaryo, beyin için bir matematik probleminden ibarettir ve senaryodaki açmaz, mantık sorularını çözmede devreye giren beyin bölgelerini etkinleştirir.

İkinci senaryo, adamla fiziksel bir etkileşime girip onu ölüme itmenizi, bu da beyindeki başka ağların göreve çağrılmasını gerektirir. Bunlar duygularla ilgili beyin bölgeleridir.

İkinci senaryoda, farklı görüşteki iki sistem arasında bir açmaza düşeriz. Akılcı ağlarımız bize bir ölümün dört ölüme yeğlenebileceğini, duygusal ağlarımız da kendi halindeki bir adamı öldürmenin yanlış olduğunu söylemektedir. Bunun sonucunda kararımız da büyük olasılıkla ilk senaryodakinin tersine dönecektir.

Vagon açmazı, gerçek dünyada karşılaştığımız durumlara ışık tutar. Günümüz savaşlarını düşünün. Bunlar, adamı deponun tepesinden aşağı itmekten çok, kolu çekmek eylemiyle kıyaslanabilir durumdadır artık. Uzun erimli bir füze fırlatmak için bir düğmeye basıldığında, yalnızca mantık problemlerini çözmede işlev gören ağlar devreye girer. Bir insansız hava aracının çalıştırılması, video oyunu oynamaktan farksız hale gelebilir. Bu sırada akılcı ağlar devrededir, ama aynı şey duygusal ağlar için geçerli olmayabilir. Uzaktan yürütülen savaşların ayrık ve kopuk doğası iç çelişkilerin şiddetini düşürerek savaş girişimlerini kolaylaştırır.

Bir siyaset uzmanı, nükleer füze fırlatmak için basılan düğmenin, Başkan'ın en iyi arkadaşının göğsüne yerleştirilmesi gerektiğini söylemişti. Böylece başkan nükleer bir silahı harekete geçirmek için, kendi arkadaşına fiziksel şiddet uygulamak, onu paramparça etmek zorunda kalacaktı. Bu durumu göz önüne almak, karar sürecine duygusal ağları da katmak demekti.

Ölüm – kalım kararları verilirken, başıboş bırakılmış akıl yürütme süreçleri tehlikeli olabilir. Duygularımız güçlü ve çoğu zaman da içgörülü bir seçmen kitlesi oluştururlar; onları seçimden dışlamak,

yanlışlara yol açacaktır.

Hepimizin robotlar gibi davrandığı bir dünya, daha iyi bir dünya değildir."

*David Eagleman'in "Beyin – Senin Hikayen" adlı kitabından alıntıdır. Domingo Yayınevi, 2016. S: 126 - 130

Merdivenköy Mah. Dikyol Sok. No.2 Business
İstanbul Plaza B Blok İç Kapı No:179 Kadıköy /
İSTANBUL (34732)
0212.573 04 11

poet@poet.com.tr
www.poet.com.tr